

DE NIEUWE EU AUTEURSRECHTRICHTLIJN – J. Deene

Op 17 mei 2019 verscheen de tekst van [Richtlijn 2019/790 van 17 april 2019 inzake auteursrechten en naburige rechten in de digitale eenheidsmarkt](#) (hierna: de DSM-Richtlijn) in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Deze Richtlijn treedt op 7 juni 2019 in werking en dient door de EU-lidstaten (zoals België) uiterlijk op 7 juni 2021 worden omgezet in nationale wetgeving.

Waarover handelt de DSM Richtlijn? Een eerste overzicht.

* * *

Tekst- en datamining (art. 3 en 4)

DE EU-lidstaten dienen een uitzondering in te voeren ten voordele van “*onderzoeksorganisaties*” (zoals universiteiten en onderzoeksinstituten) en “*instellingen van cultureel erfgoed*” (zoals publiek toegankelijke bibliotheken en musea, archieven en instellingen voor cinematografisch erfgoed) om met het oog op **wetenschappelijk onderzoek aan tekst- en datamining te doen op materiaal waartoe zij rechtmatige toegang hebben**.

Kopieën van materiaal die bij een dergelijk onderzoek worden gemaakt, dienen opgeslagen te worden met een passend beveiligingsniveau en mogen bewaard worden in verband met wetenschappelijk onderzoek, inclusief de verificatie van onderzoeksresultaten.

Tevens dient een **algemene uitzondering voor tekst- en datamining** (dus los van wetenschappelijk onderzoek) ingevoerd te worden. Deze uitzondering kan wel niet afgedwongen worden indien het gebruik van materiaal uitdrukkelijk is voorbehouden door de rechthebbenden.

Gebruik bij digitale en grensoverschrijdende onderwijsactiviteiten (art. 5)

De EU-lidstaten dienen een uitzondering in te voeren om het digitaal gebruik van materiaal dat uitsluitend dient voor **illustratie bij het onderwijs** mogelijk te maken.

Deze uitzondering geldt enkel indien een niet-commercieel doel wordt nagestreefd, en op voorwaarde dat het gebruik plaatsvindt onder de verantwoordelijkheid van een

onderwijsinstelling, in haar gebouwen of elders, of door middel van een beveiligde elektronische omgeving die enkel toegankelijk is voor leerlingen of studenten en het onderwijzend personeel. Ook moet steeds de bron en de naam van de auteur vermeld worden.

Een dergelijke uitzondering bestaat in het Belgisch recht al.

De EU-lidstaten kunnen er evenwel voor kiezen om deze uitzondering niet om te zetten in nationaal recht voor specifieke vormen van gebruik of soorten materiaal, zoals materialen die in de eerste plaats bedoeld zijn voor de onderwijsmarkt of bladmuziek. Er moeten dan wel passende licenties vlot beschikbaar zijn op de markt om bovenstaande handelingen toe te staan én die afgestemd zijn op de behoeften en specifieke kenmerken van onderwijsinstellingen.

De EU-lidstaten kunnen in het geval van een uitzondering voorzien in een 'billijke vergoeding' voor rechthebbenden voor het gebruik van hun materiaal. Dit laatste is thans in België al het geval.

Behoud van cultureel erfgoed (art. 6)

De EU-lidstaten dienen een uitzondering in te voeren om instellingen voor cultureel erfgoed toe te laten kopieën te maken van materiaal dat permanent deel uitmaakt van hun collecties, met als doel het behoud van dit materiaal en voor zover dit noodzakelijk is voor dergelijk behoud.

Een dergelijke uitzondering bestaat in het Belgisch recht al.

Gebruik van materiaal dat niet of niet meer in de handel is door instellingen voor cultureel erfgoed (art. 8-10)

De EU-lidstaten moeten voorzien dat een collectieve beheersvennootschap (bijv. Sabam, Sofam, enz.) met **instellingen voor cultureel erfgoed** een niet-exclusieve licentie voor **niet-commerciële doeleinden** kan sluiten voor het gebruik van **materiaal dat niet of niet meer in de handel is** of andere materialen die **permanent deel uitmaken van de collectie** van de instelling. Hiervoor is het niet noodzakelijk dat alle rechthebbenden waarvoor de licentie geldt aangesloten zijn bij deze collectieve beheersvennootschap. Voorwaarde is wel dat de collectieve beheersorganisaties voldoende representatief is in de lidstaat waar de instelling gevestigd is voor rechthebbenden in het soort materiaal en de rechten die het voorwerp uitmaken van de licentie.

Wanneer een dergelijke representatieve collectieve beheersvennootschap niet bestaat, dan dienen de EU-lidstaten een **uitzondering** in te voeren om instellingen voor cultureel erfgoed toe te staan niet of niet meer in de handel zijnde materiaal of andere materialen die permanent deel uitmaken van hun collecties, beschikbaar te stellen voor niet-commerciële doeleinden. Voorwaarde is wel dat de naam van de auteur wordt vermeld en dit materiaal beschikbaar wordt gesteld op niet-commerciële websites.

De EU-lidstaten moeten ook voorzien dat de rechthebbenden te allen tijde hun materiaal kunnen uitsluiten van dit mechanisme van licentieverlening of van de toepassing van een dergelijke uitzondering.

Wanneer is een werk niet of niet meer in de handel? Volgens de DSM-Richtlijn is dit het geval wanneer “te goeder trouw kan worden aangenomen” dat het materiaal niet beschikbaar is voor het publiek “via de gebruikelijke handelskanalen” en “nadat een redelijke inspanning is geleverd om te controleren of het beschikbaar is voor het publiek”. Gelet op de vaagheid van deze begrippen kunnen de lidstaten voorzien in specifieke voorschriften, bijvoorbeeld een einddatum.

Dit regime is niet van toepassing op **reeksen** die niet of niet meer in de handel zijn als er bewijs is dat deze reeksen hoofdzakelijk bestaan uit (1) niet-cinematografische of niet-audiovisuele werken die voor het eerst zijn gepubliceerd of uitgezonden in een derde land; (2) cinematografische of audiovisuele werken waarvan de producent in een derde land is gevestigd; of (3) werken van onderdanen van derde landen wanneer het na een redelijke inspanning niet mogelijk was om op grond van de vorige twee punten een lidstaat of derde land te bepalen.

Verder wordt voorzien dat de verleende licenties kunnen toestaan dat materiaal dat niet of niet meer in de handel is door instellingen worden gebruikt in alle lidstaten (grensoverschrijdend gebruik).

Tot slot moeten er bepaalde **publiciteitsmaatregelen** genomen worden wanneer een instelling voor cultureel erfgoed gebruik wil maken van de licentie of de uitzondering voor materiaal dat niet of niet langer in de handel is. Deze informatie moet beschikbaar worden via een publieke portaalsite die beheerd zal worden door het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO). Dit is vergelijkbaar met de verweerde werken regeling.

Collectieve licentieverlening met een verruimd effect (art. 12)

De EU-lidstaten kunnen voor het gebruik van (alle soorten van) materiaal op hun grondgebied een zogenaamde verruimde collectieve licentie invoeren. Via een dergelijke licentie kan een representatieve collectieve beheersvennootschap ook toestemming geven voor gebruik namens rechthebbenden die niet bij die collectieve beheersorganisaties zijn aangesloten.

Een dergelijk systeem van verruimde collectieve licentie moet de belangen van de rechthebbenden wel voldoende blijven waarborgen (waarbij de rechthebbenden bvb. steeds voor een opt-out kunnen kiezen).

Toegang tot en beschikbaarheid van audiovisuele werken op video-on-demand platformen (art. 13)

Partijen die moeilijkheden ondervinden met betrekking tot de licentieverlening voor rechten, wanneer zij een overeenkomst wensen te sluiten voor de beschikbaarstelling van audiovisueel materiaal op video-on-demanddiensten, dienen steeds beroep te kunnen doen op de bijstand

van een onpartijdige instantie of van bemiddelaars. Dit dient door de EU-lidstaten mogelijk te worden gemaakt.

Werken van beeldende kunst in het publieke domein (art. 14)

Wanneer de beschermingstermijn van een werk van beeldende kunst is afgelopen, dan kan ook het materiaal dat voortvloeit uit een reproductiehandeling met betrekking tot dat werk geen auteursrechtelijke bescherming krijgen (tenzij het materiaal dat uit deze reproductiehandeling resulteert origineel zou zijn).

Bescherming van perspublicaties met betrekking tot online gebruik (art. 15)

Er dient een nieuw (naburig) recht worden toegekend aan uitgevers van **perspublicaties** voor het **onlinegebruik** van hun perspublicaties door aanbieders van diensten van de informatiemaatschappij.

Wetenschappelijke of academische uitgaven vallen *niet* onder het begrip perspublicaties.

Dit nieuw naburig recht geldt **niet voor particulier of niet-commercieel gebruik** van perspublicaties door individuele gebruikers. Deze bescherming geldt ook **niet voor handelingen op het gebied van hyperlinking** (van een 'link taks' zoals sommige tegenstanders spreken is dus geen sprake). Tenslotte geldt deze bescherming ook **niet voor het gebruik van losse woorden of zeer korte fragmenten van een perspublicatie**.

Dit nieuw naburig recht mag **geen afbreuk doen aan de rechten van de auteurs** (in de praktijk vooral journalisten). Bovendien is bepaald dat "de auteurs van werken die verwerkt zijn in een perspublicatie een **passend aandeel** krijgen van de inkomsten die uitgevers van perspublicaties ontvangen voor het gebruik van hun perspublicaties door aanbieders van de informatiemaatschappij."

Dit nieuw naburig recht vervalt **twee jaar** nadat de perspublicatie is verschenen. Deze termijn wordt berekend vanaf 1 januari van het jaar volgend op de publicatie.

Recht op billijke vergoeding (art. 16)

De EU-lidstaten krijgen de mogelijkheid (maar niet de verplichting) om te bepalen dat, wanneer een auteur aan een uitgever een recht overdraagt of in licentie geeft, deze overdracht of licentie voor de uitgever als rechtsgrond gebruikt kan worden om een deel van de compensatievergoeding voor het gebruik van het werk te bekomen in het kader van uitzonderingen van het recht (waarbij gedacht kan worden aan de reprografie- of de leenvergoeding).

Aangezien n.a.v. het [Reprobel arrest](#) van 12 november 2015 van het Hof van Justitie twijfel was ontstaan of uitgevers wel gerechtigd waren op een deel van de reprografievergoeding, had de Belgische wetgever uitgevers een nieuw (naburig) vergoedingsrecht toegekend in het

geval van de reproductie van hun uitgaven (zie art. XI.318/1 e.v. Wetboek Economisch Recht). Dit lijkt nu met de tekst van de DSM-Richtlijn niet meer nodig.

Gebruik van beschermde content door aanbieders van een onlinedienst voor het delen van content (art. 17)

Het verspreiden van materiaal door online platformen valt voortaan onder een specifiek aansprakelijkheidsregime.

Dit regime heeft betrekking op “aanbieders van online diensten voor het delen van content”. Dit zijn aanbieders die als belangrijkste doelstelling hebben om een grote hoeveelheid door de gebruikers van de dienst geüpload beschermd materiaal op te slaan en toegankelijk te maken voor het publiek, waarbij de aanbieder dit materiaal ordent en promoot met een winst oogmerk. Hierbij kan gedacht worden aan platformen zoals **sociale media** (Facebook, Instagram, enz.) en **videodiensten** (YouTube, enz.).

Volgende aanbieders vallen uitdrukkelijk *niet* onder deze definitie: online encyclopedieën zonder winst oogmerk (bijv. Wikipedia), onderwijs- of wetenschappelijke gegevensbanken zonder winst oogmerk, platformen voor het ontwikkelen en delen van open source software, elektronische communicatiediensten, onlinemarktplaatsen, B2B clouddiensten en clouddiensten waarmee gebruikers content kunnen uploaden voor eigen gebruik.

Dergelijke “aanbieders van onlinediensten voor het delen van content” vallen onder de definitie van “mededeling aan het publiek” of “beschikbaarstelling aan het publiek”, en hebben dus **toestemming** nodig om dit materiaal beschikbaar te stellen aan het publiek. Deze toestemming kan verleend worden via bijvoorbeeld een licentieovereenkomst en dient ook betrekking te hebben op handelingen die worden verricht door de gebruikers van de diensten van de aanbieder (voor zover zij niet op commerciële basis handelen of indien hun activiteit geen significante inkomsten genereert).

De aanbieders kunnen voor deze activiteiten niet meer genieten van de beperking van aansprakelijkheid die voorzien wordt in artikel XII.19 Wetboek Economisch Recht.

Als er geen toestemming wordt verleend, dan zijn de aanbieders van de **platformen zelf aansprakelijk voor de niet-toegestane handelingen van mededeling aan het publiek**, tenzij zij kunnen aantonen dat ze: (1) alles in het werk hebben gesteld om toestemming te krijgen en (2) alles in het werk hebben gesteld om ervoor te zorgen dat bepaald materiaal waarvoor de rechthebbenden hun de nodige informatie hebben verstrekt niet beschikbaar zijn en (3) in ieder geval na ontvangst van een melding van de rechthebbenden prompt zijn opgetreden om toegang tot het materiaal te deactiveren of deze van hun websites te verwijderen, en alles in het werk hebben gesteld om toekomstige uploads te voorkomen.

Daarbij moet rekening worden gehouden met volgende elementen: (1) het type, het publiek en omvang van de diensten en het soort materiaal dat door de gebruikers worden geüpload; en (2) de beschikbaarheid van passende en doeltreffende middelen én de kosten voor de dienstverleners.

Voor “nieuwe” aanbieders van onlinediensten die minder dan drie jaar in de EU beschikbaar zijn en die een jaaromzet hebben van minder dan 10 miljoen euro, is de aansprakelijkheid beperkt tot (i) het alles in het werk stellen om toestemming te krijgen en (ii) prompt optreden na ontvangst van een melding. Wanneer het gemiddelde aantal maandelijkse bezoekers van deze aanbieders evenwel meer dan 5 miljoen bedragen, moeten zij ook aantonen dat ze alles in het werk hebben gesteld om verdere uploads van materiaal te voorkomen waarvoor de rechthebbenden informatie hebben verstrekt.

Verder wordt bepaald dat gebruikers de mogelijkheid moeten blijven krijgen om gebruik te maken van de uitzonderingen op het auteursrecht (zoals citaat, kritiek, recensie, karikatuur, parodie of pastiche) wanneer zij materiaal van andere gebruikers van onlinediensten uploaden en beschikbaar maken.

Dit nieuw regime mag in ieder geval niet leiden tot een algemene toezichtverplichting voor het internetplatform (hetgeen enigszins bevreemdend is gelet op de verregaande verplichtingen die aan platformen worden opgelegd).

Aanbieders van onlinediensten moeten ook een snelle **klachtenprocedure** opstellen voor gebruikers van hun diensten in geval van geschillen over het deactiveren van de toegang tot of het verwijderen van door hen geüpload materiaal. Klachten en besluiten om geüpload content te verwijderen of ontoegankelijk te maken dienen onderworpen te worden aan **menselijke toetsing**.

De EU-lidstaten moeten voorzien dat er mechanismen voor buitengerechtelijke geschillenbeslechting beschikbaar zijn (zoals arbitrage).

Deze bepalingen mogen niet leiden tot identificatie van individuele gebruikers.

Tot slot dient de Europese Commissie in samenwerking met de EU-lidstaten dialogen te organiseren met belanghebbenden om ‘beste praktijken’ te bespreken voor de samenwerking tussen online aanbieders en rechthebbenden. De Europese Commissie zal met name richtsnoeren verstrekken om deze bepaling te kunnen toepassen.

Beginsel van passende en evenredige vergoeding (art. 18)

De EU-lidstaten moeten ervoor zorgen dat, wanneer auteurs en uitvoerende kunstenaars hun exploitatierechten in licentie geven of overdragen, zij gerechtigd zijn een “**passende en evenredige vergoeding**” te ontvangen. De EU-lidstaten zijn vrij om verschillende mechanismen te gebruiken om dit te bewerkstelligen, en dienen rekening houden met het beginsel van contractuele vrijheid en een billijk evenwicht tussen rechten en belangen.

Transparantieverplichting (art. 19)

De EU-lidstaten dienen een wettelijke verplichting in te voeren dat auteurs en uitvoerende kunstenaars op regelmatige basis en minstens eenmaal per jaar informatie dienen te

ontvangen van de partijen aan wie zijn hun rechten hebben overgedragen of in licentie gegeven, betreffende de exploitatie van hun werken en uitvoeringen. Deze informatie slaat op de wijzen van exploitatie, alle voortgebrachte inkomsten en de verschuldigde vergoeding.

Mechanisme voor aanpassing van contracten (art. 20)

De EU-lidstaten moeten voorzien in een mechanisme op grond waarvan auteurs en uitvoerende kunstenaars het recht hebben om van de partij met wie zij een contract voor de exploitatie van hun rechten gesloten hebben, een “aanvullende, passende en billijke vergoeding” te vorderen wanneer de oorspronkelijk overeengekomen vergoeding “onevenredig laag blijkt te zijn in vergelijking met alle relevante daaropvolgende inkomsten die voortvloeien uit de exploitatie van de werken of uitvoeringen.”

Als er toepasselijke collectieve overeenkomsten zijn die in een dergelijk mechanisme voorzien (bijv. collectief beheer van muziek voor online gebruik), dan moeten de EU-lidstaten geen apart systeem bij wet voorzien.

Procedure voor alternatieve geschillenbeslechting (art. 21)

Geschillen over de transparantieplichting van artikel 19 en de aanpassing van contracten van artikel 20 dienen onderworpen te worden aan een vrijwillige procedure voor alternatieve geschillenbeslechting (arbitrage).

Herroepingsrecht (art. 22)

Wanneer een auteur of een uitvoerende kunstenaar zijn rechten op basis van exclusiviteit in licentie heeft gegeven of overgedragen, dan dient hij het recht te hebben dit te herroepen als het materiaal niet wordt geëxploiteerd.

De auteur of uitvoerende kunstenaar dient dan wel een kennisgeving doen en een passende termijn voor te stellen waarbinnen exploitatie dient te gebeuren. Er moet rekening worden gehouden met de specifieke kenmerken van de diverse sectoren en de diverse soorten materiaal. Indien het materiaal bestaat uit bijdragen van meer dan één auteur of uitvoerende kunstenaar, dan dient rekening te worden gehouden met het relatieve belang van de individuele bijdragen en de rechtmatige belangen van alle auteurs of uitvoerende kunstenaars die worden getroffen door de toepassing van het herroepingsmechanisme. Materiaal dat gewoonlijk bestaan uit bijdragen van een groot aantal auteurs of uitvoerende kunstenaars (bijvoorbeeld films) kunnen door de EU-lidstaten worden uitgesloten van het herroepingsrecht.